

Vendes karrieren på hovedet? Anciennitets betydning for om folketingsmedlemmer opnår politiske lederposter

**Flemming Juul Christiansen, lektor, Institut for Samfundsvidenskab
og erhverv, Roskilde Universitet, fjc@ruc.dk**

Artiklen undersøger, hvilken betydning anciennitet har for, om medlemmer af Folketinget opnår ledende poster i deres partiers gruppeledelser eller som ministre, og om der sket en ændring i anciennitetens betydning over tid. Teoretisk forventes anciennitet fortsat at betyde noget for, om folketingsmedlemmer opbygger ressourcer af betydning for at opnå lederskab, men som følge af samfundsforandringer over tid forventes andre ressourcer også at have vundet betydning, mens høj alder regnes for en ulempe. I alt undersøges 1.573 folketingsmedlemmer efter ni folketingsvalg mellem 1953 og 2015. Anciennitet måles ikke kun absolut i tid, men også relativt internt i hver partigruppe. Resultaterne viser, at anciennitet både før og nu har stor betydning for at opnå lederskab, også når der kontrolleres for andre faktorer, men betydningen falder efter 1970. Før 1970 vedblev sandsynligheden for at opnå leder skab med at stige også efter mange år, mens det derefter kun gælder frem til 16-20 års anciennitet, men derpå falder. Desuden er der forskelle mellem gamle og nye partier. Sandsynligheden for at opnå lederposter falder på tværs af perioden med stigende alder for folketingsmedlemmer på samme anciennitetsniveau.

Vendes karrieren på hovedet?

Ved regeringsudvidelsen i november 2016 måtte det nuværende folketingsmedlem med længst anciennitet, Bertel Haarder, forlade sine poster som kultur- og kirkeminister. Han blev da citeret for, at der var tale om en form for aldersdiskrimination (Kragh, 2016). Peger hans kritik på en generel udvikling, hvor

anciennitet og alder tillægges mindre betydning for at opnå politiske lederposter?

Ifølge Polsby (1968) har et 'institutionaliseret' parlament mange medlemmer med høj anciennitet, såsom Repræsentanternes Hus. Omvendt peger Cowley (2012) på, at nutidige britiske partiledere er professionaliserede med mindre parlamentarisk erfaring end tidligere. I Folketinget syntes der i de fire gamle partiers storhedstid mellem 1920 og 1970 at have eksisteret et stærkt hierarki delvist baseret på anciennitetsnormer. Som påpeget af bl.a. Mortensen (2005: 20) betød valget i 1971 et vigtigt opbrud i den store socialdemokratiske folketingsgruppe, hvis gennemsnitsalder faldt fra 57 til 43 år, og hvor den nye generation ikke underordnede sig hidtidige faste mønstre. Allerede ved valget i 1968 havde Det Radikale Venstre oplevet et opbrud med en fordobling af folketingsgruppens størrelse. Jordskredsvalget i 1973 samt efterfølgende hyppige valg medførte store udsving og udskiftninger i Venstres og Det Konservative Folkepartis folketingsgrupper. Samtidig opstod der flere nye partier, som i vidt omfang opstillede politisk utrænede kandidater (Foverskov, 1979). Folketingets gennemsnitsalder ligger nu tæt på befolkningens (Folketinget efter valget 2015).

Problemstillingen for nærværende artikel lyder på den baggrund: Hvilken betydning har anciennitet i Folketinget for opnåelsen af politiske lederposter, og har denne betydning ændret sig over tid? Spørgsmålet undersøges med data om danske folketingsmedlemmers poster opnået i partigruppernes ledelse og som ministre efter ni folketingsvalg mellem 1953 og 2015.

Betydningen af anciennitet

Der findes i litteraturen to hovedforklaringer på, at et parlamentsmedlems anciennitet kan betyde noget for at opnå en fremgangsrig politisk karriere: Som 1) opbygning af ressourcer eller 2) et anerkendt tildelingsprincip. Et studie af den amerikanske delstat North Carolina peger på første forklaring. Det viste, at for hver mandatperiode op til fem steg 'effektiviteten' af de valgte lovgiveres samlede indsats mht. udvalgsaktivitet samt forslag til og vedtagelse af lovgivning, også når der blev kontrolleret for en række andre faktorer (Miquel og Snyder, 2006). I dette perspektiv ligger, at anciennitet medfører opbygning af ressourcer, som kan bruges til at opnå indflydelse. Scarrow (1997) argumenterer tilsvarende for, at medlemmer af Europa-Parlamentet benytter de første omtrent syv år til at opbygge vigtige kompetencer for deres virke.

I Repræsentanternes Hus i USA gælder anciennitet (*seniority*) som udbredt princip for tildeling af ledelsesposter. Som hovedregel vælges det medlem fra flertalspartiet til udvalgsformand som har højest anciennitet (*the ranking member*). Historien udviser variation mht. anerkendelsen af anciennitetsprincippet. Det fik gradvist større betydning efter 1910 og blev stort set fulgt slavisk mellem 1940 og 1970. I nutiden fraviges det lidt oftere, og i en periode i 1990'erne indførtes begrænsning af, hvor længe en udvalgsformand kunne sidde, hvilket skete for at svække anciennitetens betydning (Polsby o.a., 1969, 794; Schickler, 2001; Uslaner og Zittel, 2006). En udvalgsformand i Repræsentanternes Hus

har betydelige muligheder for at fremme eller forhale, påvirke og evt. også blokere, forslag, ligesom de udnævner og afskediger udvalgets stab. Det er således magtfulde poster, der fortsat som hovedregel tildeles ud fra et anciennitetsprincip, som dermed udgør en uformel, men stærk, institution.

USA er anderledes end de europæiske parlamentariske systemer med stærke partier og relativt svagere parlamentsudvalg. En sammenligning af en række europæiske udvalgsformand tydede ikke på, at anciennitet nogetsteds udgør en formel procedure, selvom det kan betyde noget som konfliktløsningsmekanisme (Mattson og Strøm, 1995: 278). Hagevi (2000: 241-2) anførte angående de nordiske lande, at anciennitet betød mere end ofte antaget, selvom der modsat USA ikke var tale om en meget fast norm. Hansen (2010) fandt i dansk sammenhæng, at anciennitet i de gamle partier havde betydning for tildelingen af udvalgsformandsposter og vigtige udvalgsmedlemskaber.

Andre studier studerer anciennitetens betydning bredere. Pedersen (1976) beskrev med inspiration fra Polsby (1968), hvordan den danske parlamentariske elite fra 1849 og fremefter institutionaliserede og dermed opbyggede anciennitet. Kjær og Pedersen (2004) udbyggede dette arbejde med opdateret datasæt frem til 2001. Kjær (2010) udviklede en model, hvori han sonder mellem graden og 'dybden' af udskiftning ved et valg, alt efter hvor mange erfarne parlamentsmedlemmer som udskiftes. Han finder på det danske datasæt, at mens udskiftningen af folketingsmedlemmer er steget siden mellemkrigstiden, og den gennemsnitlige anciennitet i tilsvarende periode er faldet, så har 'dybden' i udskiftningen været mere stabil, idet folketingsmedlemmer med længst anciennitet ikke i stigende grad skiftes ud.

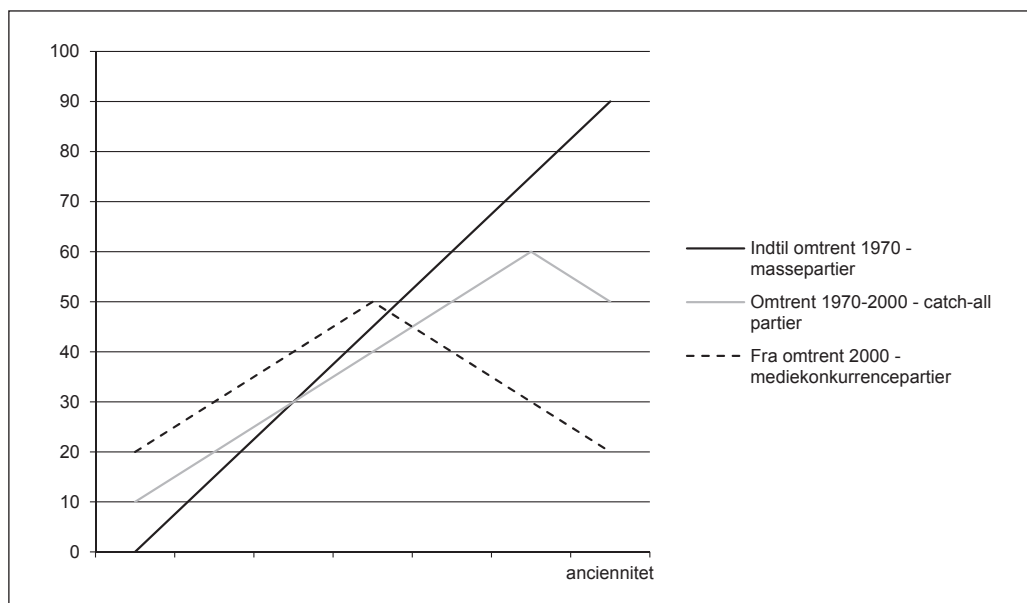
Anciennitetsprincippet giver de amerikanske kongresmedlemmer en vis uafhængighed, da

posterne ikke opnås via belønning fra partiledelsen, men via genopstilling og genvalg hjemme i valgkredsen (jf. Schickler 2001). I en parlamentarisk kontekst som den danske, hvor de politiske partier står i centrum frem for de enkelte parlamentarikere, må en eventuel anerkendelse af anciennitet især afspejle partiets eller partiledelsens behov som led i konkurrencen om vælgere. Pedersen (2010) har peget på centralisering af partiledelsen som afgørende forudsætning for at kunne udføre politiske forhandlinger. Hendes argument taler for, at partiledelsen må have kontrol over tildelingen af poster, hvad enten den tildeler dem til nogen med eller uden anciennitet, men det sker altså ikke alene på baggrund af anciennitet.

I partilitteraturen tales om, at partierne har ændret karakter fra massepartier til catch-

all, medie- eller kartelpartier (Bille, 1997). Anciennitet må tænkes at tjene forskellige behov for de forskellige partityper. Massepartiet opnår især vælgere ved hjælp af mobilisering og frivillig arbejdskraft. Det har brug for at belønne loyalitet. Vælgere kan ud fra erfaring konstatere, at der er tale om en fuldgod kandidat for partiet. Catch-all-partiet måtte være 'lettere på fødderne' for at matche konkurrerende partiers emner og politiske positioner og havde brug for politikere med kommunikationsevner på tv, selvom de ikke også var de mest erfarne. Nutidens medie- og kartelpartier øget dette behov. Digitale og sociale medier giver politikere med kort erfaring adgang til at kommunikere. Omvendt er moderne politisk kommunikation også forbundet med professionalisering (jf. Lilleker o.a., 2015), hvor bl.a. at undgå fodfejl kræver partiledere med en vis kyndighed, som det

Figur 1: Teoretiske forventninger til parlamentarisk anciennitets påvirkning af sandsynligheden for at opnå ledende poster alt efter forskellige tidsperioder og partityper

Note: X-aksen angiver stigende anciennitet, men uden at specificere længden. Y-aksen angiver fiktive procentandele af folketingsmedlemmer med ledende poster under antagelse af, at omtrent en tredjedel opnår dette.

typisk må kræve en vis politisk erfaring at opnå. I tråd med forandringen af partityper har de vestlige samfund også generelt oplevet en forandring, hvor fokus er flyttet fra fællesskab til individ, og selvom det sker inden for rammen af fortsat stærke partigrupper, finder der muligvis en 'personalisering af politik' sted (Karvonen, 2010; se også Pedersen i dette temanummer). Ligeledes kan alder tænkes have mistet status. Alt i alt forventes anciennitet som princip at have mistet betydning, mens opbygning af ressourcer via erfaring fortsat forventes at betyde en del. De teoretiske forventninger til sammenhængen mellem anciennitet og politisk lederskab er opregnet i figur 1.

Ifølge Hansen (2010) har anciennitet haft størst betydning for de fire gamle partier (Venstre, Socialdemokratiet, Radikale Venstre og Det Konservative Folkeparti), hvad angår opnåelsen af udvalgsformandsskab på tværs af hele undersøgelsesperioden. Forklaringen kan være, at partierne førhen i højere grad anerkendte anciennitet, og at de gamle partier dengang fyldte mere end nu. Der kan dog også være forskelle mellem gamle og nye partier. Forventningen lyder så, at anciennitet har betydet og fortsat betyder mest for de gamle partier.

Sådan undersøges betydningen af anciennitet i Folketinget

I forbindelse med Magtudredningen indsamlede Kjær og Pedersen (2004) en database over samtlige folketingsmedlemmer mellem 1849 og 2001, som har været til rådighed for udarbejdelsen af denne artikel og delvist opdateret. Databasen benyttes til at identificere folketingsmedlemmerne og beregne deres anciennitet efter følgende ni folketingsvalg: 1953, 1964, 1968, 1975, 1984, 1994, 2001, 2011 og 2015. Formålet har været at opnå spredning over tid, men også tre nedslagspunkter i hver af de perioder, hvor anciennitetens betydning forventes at ændre sig: Om trent før 1970, 1970-2000 samt efter 2000.

Fem af valgene førte til socialdemokratiske regeringer og fire til borgerlige med mindst én regering af hver partifarve for hver af de tre tidsperioder. Siden grundlovsændringen i 1953 har Folketinget været et etkammerssystem med 179 medlemmer, heraf 4 fra Færøerne og Grønland. For at opnå størst mulig sammenlignelighed over tid går analysen ikke før 1953. 1573 folketingsmedlemmer undersøges, svarende til ni folketingsvalg a 175 'syddanske' medlemmer, idet to løsgængere valgt i hhv. 1953 og 1994 udelades. Nogle folketingsmedlemmer optræder flere gange i en panelstruktur, men med forskellig anciennitet, så de alligevel statistisk kan behandles som uafhængige cases.

Jensen (1995; 2003; 2014) beskriver, at formændene i Folketingets stående udvalg mest er mødeledere. Modsat deres fæller i Repræsentanternes Hus giver posterne ikke i sig selv magt til at fremme, forhale og blokere lovforslag. Når enkelte udvalgsformænd omtales i medierne som indflydelsesrige, såsom Kristian Thulesen Dahl fra Dansk Folkeparti mellem 2001 og 2011, skyldtes det især hans position som finansordfører og ledende skikkelse for VK-regerings støtteparti og ikke posten i sig selv (Jensen, 2014). Dog bliver formændene for udvalgene formentlig tildelt en vis mediebevågenhed. At blive udvalgsformand kan også udgøre en symbolsk anerkendelse af status, uanset at det ikke i sig selv udgør en ledende post (jf. Hansen, 2010).

Partigrupperne udgør Folketingets egentlige aktører (Worre, 1970; Bille 2000; Jensen, 2002). I folketingsgruppernes ledelse sidder typisk gruppeformand og næstformand, den politiske ordfører, gruppesekretæren samt for større partier evt. et antal yderligere medlemmer. Gruppeledelserne tilrettelægger gruppemøderne og sammenfatter, hvad der beslutes. Ledelsen må antages at nyde gruppens tillid. De hyppige mindretalsregeringer giver oppositionspartier indflydelse gennem politiske forlig, der forpligter partier på kort eller

langt sigt, og som typisk vil involvere partiets gruppeledelse (Bille, 2000; Christiansen, 2005). Politisk ledelse af et oppositionsparti kan dermed også være en kilde til direkte politisk indflydelse. I partigrupperne opnås indflydelse også gennem væsentlige ordførerskaber på fagområder. Imidlertid findes der ikke en brugbar samlet opgørelse over partigruppernes ordførerskaber. Det kan også være vanskeligt entydigt afgøre over tid og på tværs af parti, hvilke fagordførerposter som er de vigtigste (jf. dog Hansen, 2010).

I Danmark er det almindeligt, at de fleste ministre også er folketingsmedlemmer. At blive minister med adgang til embedsmænd og beslutningsmagt over sagerne for et område udgør en magtfuld position, som næsten alle folketingsmedlemmer i et regeringsparti må tænkes at stræbe efter (jf. Hansen o.a., 2013). Nærværende artikel operationaliserer derfor ledende poster som medlemskab enten af partiernes gruppeledelse eller af regeringen. Det giver flere ledelsesposter til partier, som hyppigt danner regering, såsom Venstre og Socialdemokratiet. Omvendt har mindre partier typisk en lidt større andel af gruppens medlemmer i ledelsen end de store.

Partiernes gruppeledelse efter folketingsvalgene er identificeret ud fra udgivelsen *Folketinget efter valget*, som frem til 2005 noterede disse, men derpå ophørte med at give denne information. Aktuelt findes de på Folketingets hjemmeside (www.ft.dk) under oplysninger vedrørende de enkelte partier. Efter valgene i 2011 og 2015 lykkedes det at stykke oplysningerne sammen ud fra arkiverede udgaver af Folketingets hjemmeside (samlet via archive.org) suppleret med avisoplysninger om valg af gruppeledelse for de enkelte partier via Infomedia. I alt er der fundet 364 partigruppeledelsesmedlemmer. Ministrene fremgår af lister på Statsministeriets hjemmeside og ville kunne findes gennem mange publikationer. I alt blev der fundet 145 ministre. Ministre sidder som regel ikke i parti-

gruppernes ledelser, men der var dog eksempler på det. Antallet af ledende poster blev dermed 497 svarende til knapt en tredjedel af de undersøgte folketingsmedlemmer.

Enhedslisten har kollektiv ledelse, hvilket også gjaldt Venstresocialisterne, som med afbrydelser sad i Folketinget mellem 1968 og 1987. Enhedslisten har dog siden 2009 haft en politisk ordfører. For begge partier er i folketingsårbøgerne før 2005 anført gruppeformand og gruppesekretær som gruppeledelse. Denne angivelse er anvendt som operationalisering, selvom de to partier altså ikke selv har opfattet disse funktioner som politisk ledende, hvorfor opgørelsen for de to partiers vedkommende bør tages med dette betydelige forbehold.

Ancienniteten for folketingsmedlemmer beregnes ud fra antal år som folketingsmedlem. Forudgående medlemskab af Landstinget inden dets nedlæggelse i 1953 lægges også til. Derimod regnes forudgående tid som minister uden medlemskab af Folketinget ikke med til anciennitet som folketingsmedlem, men behandles senere som en kontrolvariabel, der kan forklare ledende post trods lav anciennitet. Anciennitet opnået for et andet parti regnes også med, idet partiskift ligeledes i stedet behandles som en kontrolvariabel. Ancienniteten er beregnet ud med brug af databasen fra Kjær og Pedersen (2004), idet længden af valgperioderne er regnet ud på dato og lagt sammen for de enkelte folketingsmedlemmer. De eksakte data findes optrykt i Folketingets udgivelser efter valgene, men det havde krævet et omfattende indtastningsarbejde at benytte, og forskellene ved to metoder er for små til, at man burde forvente afvigelses fra resultaterne fremlagt her.

Hvis anciennitet var altafgørende, ville de ledende poster tilfalde den tredjedel af folketingsmedlemmerne, som har længst anciennitet i deres partigrupper. Hvis anciennitet er helt uden betydning, vil lederposterne være

jævnt fordelt for de tre grupper. Endelig, hvis anciennitet har en vis betydning, men uden at være altafgørende, har gruppen med lavest anciennitet færrest poster, den mellemste lidt flere og den øverste flest. Til afprøvning heraf inddeles folketingsmedlemmerne inden for hver partigruppe for hvert nedslagsår delt op i højeste, mellemste og nederste tredjedele efter anciennitet. Da ikke alle antal er delelige med tre, sker dette omtrentligt. Folketingsmedlemmer med nøjagtig lige lang anciennitet placeres i alle tilfælde i samme gruppe.

Hvad viser data om anciennitets betydning?

Tabel 1 viser, at før 1970 lå den gennemsnitlige anciennitet for alle folketingsmedlemmer på 8 år, mens den siden har ligget stabilt på 6½ år. Faldet hænger formentlig sammen med øget vælgervolatilitet og dermed større udskiftning af folketingsmedlemmer, særligt efter de gamle partiers tilbagegang efter jordskredsvalget i 1973. Det er dog ikke formålet her at beskrive eller forklare den udvikling (se Kjær 2010). Flere nye partier fører til folketingsmedlemmer med lavere anciennitet, men afkorter også folketingskarriererne blandt folketingsmedlemmer for de gamle partier, hvor ancienniteten dog er faldet knapt så meget.

Generelt gælder både før og nu, at de politiske lederes gennemsnitlige anciennitet som folketingsmedlemmer er længere end meniges.

Før 1970 havde folketingsmedlemmer med ledelsesposter mere end dobbelt så lang gennemsnitlig anciennitet (13,3 år) som menige (5,8 år). Efter 1970 er der sket en stor forandring i dette mønster. Lederne har fortsat længere anciennitet (9,3) end menige medlemmer (5,0), men dermed er især lederes anciennitet kortere end før 1970, ligesom forskellen i anciennitet til menige medlemmer også er reduceret. Da nye partier behøver ledere, kunne forandringen alene skyldes dem, men af tabel 1 fremgår, at ancienniteten også faldt for ledere i de gamle partier. Perioden efter 2000 ligner perioden mellem 1970 og 2000 mht. lederes anciennitet, idet de gamle partiers lederes gennemsnitlige anciennitet dog fortsætter med at falde og nu nærmer sig gennemsnittet, hvormed de nye og gamle partier begynder at ligne hinanden.

Figur 2 viser sandsynligheden for at opnå en lederpost alt efter anciennitet for de tre tidsperioder. Ancienniteten er opdelt i syv kategorier svarende til fulde valgperioder af fire år, første kategori er nyvalgte med ancienniteten 0, hvorpå følger 0-4 år, 4-8 år osv., indtil der nås mere end 20 års anciennitet (med N på 398 for nyvalgte faldende til 98 for anciennitet på mere end 20 år). Figurens resultater kan sammenholdes med de teoretiske forventninger i figur 1. For tiden før 1970 indfries de teoretiske forventninger til fulde, idet meget få nyvalgte – blot 2 procent – op-

Tabel 1: Gennemsnitlig anciennitet for danske folketingsmedlemmer efter ni folketingsvalg 1953-2015

	Anciennitet alle	Anciennitet ledere	Anciennitet menige	Forskel	Anciennitet gamle partier	Anciennitet ledere i gamle partier
Før 1970	8,0 (7,7)	13,3 (7,9)	5,8 (6,4)	7,5	8,2 (7,7)	13,9 (7,6)
1970-2000	6,5 (6,8)	9,3 (6,6)	5,0 (6,4)	4,3	7,1 (6,8)	10,2 (6,5)
Efter 2000	6,4 (7,1)	9,3 (7,2)	5,1 (6,6)	4,2	7,4 (7,4)	9,6 (7,4)

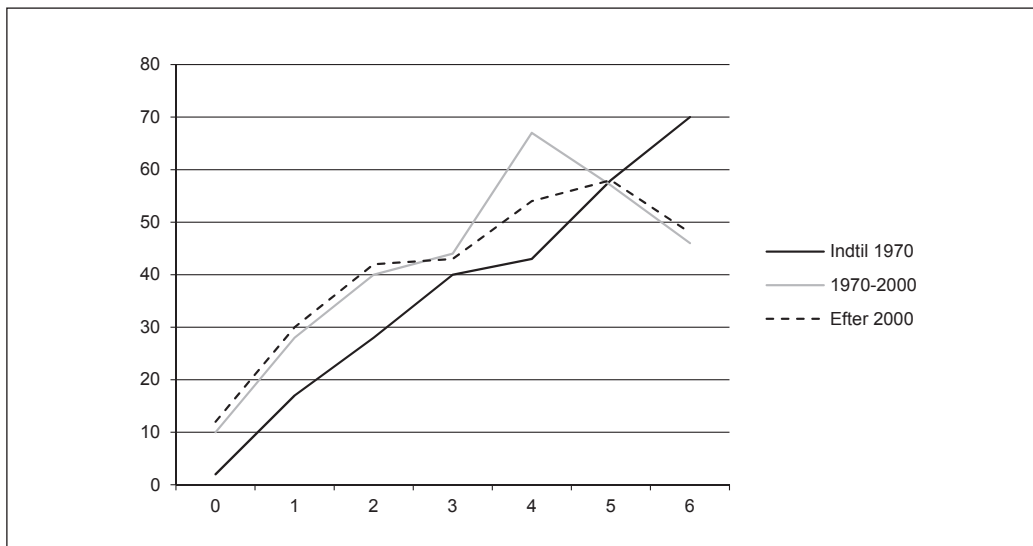
Note: N = 1575 (standardafvigelse 7,2). 525 for hver periode. 497 for ledere [153-179 for hver periode], standardafvigelse 7,5. 1209 for gamle partier [342-480 for hver periode], standardafvigelse 7,3. Standardafvigelse i parentes.

nåede ledelsesposter. Jo længere anciennitet, jo større sandsynlighed for at opnå ledende poster, hvilket også var tilfældet med meget lang anciennitet, idet sandsynligheden for at besidde en lederpost med mere end 20 års anciennitet var mere end 70 procent. Det tyder på, at anciennitet dengang ikke kun fulgtes med opbygning af ressourcer som folketingsmedlem, men var anerkendt som et legitimt princip for tildeling af ledende poster, hvilket også svarer til beskrivelser i politisk erindringslitteratur. I Socialdemokratiet var fornyelsen af folketingsgruppen i 1971 resultatet af en bevidst politisk bestræbelse fra partiets daværende formand, Jens Otto Krag under de forudgående år i opposition (Mortensen, 2005). Siden opnåede flere medlemmer af den nye generation ministerposter i Anker Jørgensens regeringer, som sad frem til 1982. I figur 2 kan aflæses, at sandsynligheden for at opnå ledende poster med kort anciennitet var højere efter 1970 end forud.

Anciennitet forøgede fortsat sandsynligheden for at opnå ledende poster, men kun indtil et toppunkt, som opnåedes ved 12-16 års anciennitet. I denne gruppe besad to ud af tre folketingsmedlemmer ledende poster. Ved længere anciennitet lå sandsynligheden lavere. I perioden efter 2000 kan der observeres samme mønster, idet sandsynligheden dog først topper mellem 16 og 20 år. Med lige mange folketingsmedlemmer i begge tidsperioder med lang anciennitet skyldes forskellen ikke, at politikere uden ledende poster i højere grad har fravalgt en, hvilket ellers ville have forøget lederandelen blandt de så færre tilbageværende med lang anciennitet. Det tyder således ikke på, at sociale medier eller skærpet konkurrence om vælgerne yderligere har reduceret betydningen af anciennitet sammenlignet med de forudgående årtier.

I det ovenstående fokuseres på betydningen af anciennitetens absolutte længde. Tabel 2

Figur 2: Empirisk udvikling i sandsynlighed for at opnå lederpost alt efter anciennitet

Kilde: Kjær og Pedersen (2004) og egen opdatering.

Note: X-aksen angiver anciennitet i fulde valgperioder á fire år. Y-aksen angiver procentandele af folketingsmedlemmer med ledende poster

beskriver i stedet relativ anciennitet, hvorvidt folketingsmedlemmerne i deres partigruppe hører til den tredjedel, som har længst, mellemst eller kortest anciennitet. Dette mål kommer tættere på, hvad der ligger i de teoretiske forventninger om anciennitets betydning, da de ledende poster opnås partivis og ikke for Folketinget som helhed. For hele undersøgelsesperioden gælder, at sandsynligheden for at opnå en ledende post stiger, hvis et folketingsmedlem har højere anciennitet end kollegerne i sin gruppe. Efter 1970 har der dog generelt været større sandsynlighed for at nå frem til en ledende post trods lav anciennitet sammenlignet med perioden forud, men der kan ikke på generelt niveau spores større forskel mellem perioden 1970-2000 samt efter 2000.

Det er anderledes, når tabellen splittes op efter gamle og nye partier. I de nye partier før 1970 samt mellem 1970 og 2000 opnåede folketingsmedlemmer med den relativt korteste anciennitet ledende poster i væsent-

ligt højere grad end for de gamle partier. Det kan kun delvist forklares med en lidt større andel af ledere i de nye partiers grupper. En anden mulig forklaring kan lyde, at for helt nye partier er de absolutte forskelle i anciennitet ganske små (jf. Foverskov, 1979) og betyder derfor mindre. Efter 2000 vender udviklingen dog radikalt for de nye partier, hvor relativ anciennitet får lige så stor betydning som hos de gamle partier før 1970! Historisk specifikke faktorer må tænkes at have betydning. Enhedslisten er nu et parti med lang parlamentarisk erfaring, og med partiets fremgang ved valget i 2011 opnåede det en sådan størrelse, at hierarki kan tænkes at have større betydning end tidligere. Dansk Folkeparti er kendt for stærk topstyring, og det meste af ledelsen var allerede med ved partiets stiftelse i 1995. Liberal Alliance blev (som Ny Alliance) ligeledes stiftet af og tæller flere folketingsmedlemmer, som forud repræsenterede andre partier, og som nu står stærkt i partiets ledelse. For Alternativet gælder det samme partiets stifter, Uffe Elbek,

Tabel 2: Sandsynlighed for at opnå politisk lederpost ud fra anciennitet internt i partigruppen

Alle partier	Nederste tredjedel	Mellemste tredjedel	Øverste tredjedel	N (alle/ledere)
Før 1970	8	23	55	524/153
1970-2000	15	33	52	524/179
Efter 2000	12	32	52	525/165
N	528	538	507	1573/497
Nye partier				
Før 1970	29	31	57	44/17
1970-2000	26	33	46	137/50
Efter 2000	5	24	64	183/50
N	131	139	94	364/117
Gamle partier				
Før 1970	6	23	55	480/136
1970-2000	12	33	55	387/129
Efter 2000	17	36	48	342/115
N	397	399	413	1209/380

Note: Valgte løsgængere ikke medregnet: Jes Schmidt i 1953 og Jacob Haugaard i 1994.

men ikke partigruppen og dens ledelse i øvrigt.

De nye partier må antages at have mindre skolede kandidater end de gamle partier. Af den grund kan de være blevet mere forsigtige med at brede lederskabet til oprøvede. For de gamle partier er betydningen af anciennitet omvendt fortsat med at falde, sådan at flere med lav anciennitet og færre med høj anciennitet sidder på lederposterne sammenlignet med tidligere. Stadigt flere folketingsmedlemmer kommer hurtigt frem i de gamle partier modsat tidligere og modsat de nye partier. Som vi nu skal se, kommer de også frem i en yngre alder.

Det er umuligt at opnå anciennitet uden også at blive ældre. Alder eller ungdom kan som angivet af Bertel Haarder i indledningen i sig selv regnes for en fordel eller ulempe, og disse opfattelser kan variere kulturelt mellem samfund og over tid. Måske er der selvselektion, så de dygtigste eller mest ambitiøse politikere formår at opnå valg i en ung alder.

Det var måske især tilfældet tidligere, hvor få unge opnåede valg, men hvor det gjaldt flere senere statsministre. I tabel 3 er sandsynligheden for valg til ledende poster kombineret med anciennitet og alder for de tre tidsperioder. På tværs af tidsperioder og aldersgrupper har anciennitet større betydning end alder. For hver aldersgruppe gælder således, med et par undtagelser betinget af få observationer, at højere anciennitet øger sandsynligheden for at opnå ledende poster. Frem til år 2000 har folketingsmedlemmer med længst anciennitet større sandsynlighed for at besidde ledende poster uanset alder sammenlignet lavere trin af anciennitet. Efter år 2000 er sandsynligheden for at opnå en ledende post blandt de ældste (60 år eller ældre) med længst anciennitet dog lige under sandsynligheden for de yngste (under 40) med mellemst anciennitet. Det tyder på, at ungdom efter 2000 nu er blevet en fordel i sig selv, der kan konkurrere med ressourcer opnået gennem anciennitet, hvad angår at opnå ledende poster.

Blandt de ret få folketingsmedlemmer under

Tabel 3: Alder og anciennitet i partigruppens betydning for sandsynligheden for at opnå politiske lederskab (antal i parentes)

Alder	Laveste tredjedels anciennitet	Mellemste tredjedels anciennitet	Højeste tredjedels anciennitet
Før 1970			
Under 40	7 (40)	17 (12)	NA (0)
40-49	6 (67)	31 (58)	74 (23)
50-59	10 (49)	25 (77)	55 (64)
Over 60	11 (9)	11 (37)	51 (88)
1970-2000			
Under 40	16 (49)	43 (44)	25 (12)
40-49	16 (73)	39 (57)	67 (43)
50-59	11 (35)	24 (63)	50 (86)
Over 60	0 (5)	17 (12)	49 (45)
Efter 2000			
Under 40	12 (93)	44 (64)	63 (27)
40-49	21 (38)	34 (53)	55 (47)
50-59	3 (38)	19 (48)	53 (49)
Over 60	18 (11)	8 (13)	41 (44)

40 år før 1970 var det mindre sandsynligt at opnå en ledende post sammenlignet med tiden efter 1970. Det gjaldt også for dem med mellemst anciennitet. På tværs af tidsperioderne findes imidlertid en vis ungdomseffekt, idet sandsynligheden for at opnå en ledende post inden for hver anciennitetskategori i de fleste tilfælde er størst, hvis indehaveren befinder sig i en yngre alderskategori frem for en ældre. Det er stærkest tilfældet efter år 2000. Den 'ideelle' alder for et folketingsmedlem for at opnå en ledende post – fraregnet anciennitet – er skiftet fra mellem 40 og 49 år til nu at være under 40 år. Som vittigheden lyder, er erfaring en fordel, men alder en ulempe.

Tabel 4 undersøger, om betydningen af anciennitet fortsat findes med kontrol for en række andre faktorer af mulig betydning for at opnå partiilederskab. Da partiilederskab her behandles som en dikotomisk variabel, kontrolleres ved brug af logistisk regression. I

tabellen benyttes det relative mål for anciennitet med opdeling i tre grupper. Her viste den deskriptive statistik tydeligt en stigende sammenhæng, hvormed linearitetsforudsætningen for regressionen er opfyldt. Anciennitet beskrevet i år har derimod en kurvelinær frem for en lineær sammenhæng, hvor opnåelsen af ledende poster 'knækker' efter tilpas mange år. En test heraf viser, at en samlet model, som tilføjer anciennitet kvadreret, viser en signifikant positiv lineær hovedeffekt, men en negativ og signifikant kvadreret sideeffekt, hvilket svarer til det omtalte 'knæk'. I tabel 4 gengives denne model ikke. Samme problem kunne gælde for alder, men her tilføjede test af den kvadrerede variabel ikke forklaringskraft, hvorfor aldersvariablen blot gengives rent i modellerne.

Mht. øvrige variable i modellen kunne køn tænkes at udgøre en fordel eller ulempe (O'Brien, 2015; Kjær og Pedersen, 2004). Nogle folketingsmedlemmer har været mini-

Tabel 4: Betydningen af partiintern anciennitet for politisk lederskab kontrolleret for andre forklaringer

	Model 1. Før 1970	Model 2. 1970-2001	Model 3. Gamle partier	Model 4. Nye partier
Partiintern anciennitet	1,63** (5,10)	1,13** (3,11)	1,50** (4,50)	0,85** (2,33)
Alder	-0,02 (0,98)	-0,02 (0,98)	-0,04*** (0,96)	0,02 (1,10)
Køn (mand)	0,55 (1,74)	-0,21 (0,82)	0,08 (1,09)	-0,76* (0,47)
Uddannelse	0,27** (1,31)	0,06 (1,07)	0,16* (1,17)	-0,03 (1,00)
Minister forud for MF	0,86 (2,38)	1,38** (3,96)	1,21** (3,34)	NA
Partiskifter	1,85 (*) (6,37)	0,04 (1,04)	NA	0,35 (1,42)
Kommunalpolitik	0,21 (1,23)	-0,27 (0,76)	-0,01 (0,99)	0,13 (1,13)
Ungdomsparti	0,36 (1,44)	0,08 (1,08)	-0,03 (0,97)	1,28** (3,61)
Partiorganisation	0,02 (1,02)	0,22* (1,25)	0,09 (1,09)	0,45** (1,56)
Interesseorganisation	0,92** (2,49)	-0,09 (1,04)	0,19 (1,21)	1,11* (3,04)
Konstant	1,48	2,43	-2,70	-3,27
Nagelkerke	0,322	0,206	0,261	0,226
N	524	699	1000	223

Kilde: Overvejende Kjær og Pedersen (2004).

Note: **: $P < 0,1$, *: $p < 0,05$, (*): $P < 0,1$ (*). Odds ratio i parentes. NA i tilfælde, hvor der ikke er variation.

stre, forud for at de bliver folketingsmedlemmer, hvilket generelt øger deres sandsynlighed for at opnå en post. Generelt må sandsynligheden for at besidde en ledelsespost være større, hvis et folketingsmedlem allerede i forvejen var partileder og er fortsat på sin post, men da denne variabel er næsten selvopfyldende, inddrages den ikke. Baggrund som kommunalt valgt, eller med ledende poster i partiungdomsarbejde, partiorganisationen i øvrigt eller i en interesseorganisation kan også tænkes at fremme chancerne for at opnå en ledende post og delvist kompensere for anciennitet. Disse variable kommer fra Kjær og Pedersen (2004) og dækker perioden frem til 2001. For den logistiske regression er kontrollen derfor ikke ført helt op til nutiden. Uddannelse kan også tænkes at kompensere, særligt lang uddannelse. Her benyttes fra Kjær og Pedersen (2004) en opdeling i fem trin (Grundskole, mellemskole/realskole, studentereksamen, akademisk grad, doktorgrad). Partiskift kunne også tænkes at påvirke. Regressionen er delt op i to modeller, en for perioden før 1970 og en efter, som i dette tilfælde dækker til og med 2001. Desuden vises modeller for nye og gamle partier.

Den logistiske regression viser, at partiintern anciennitet har haft positiv og signifikant betydning for opnåelsen af ledende poster både før og nu samt i nye og gamle partier, når de øvrige kontrolvariable er medtaget. Anciennitet er endda den eneste variabel, som forbliver signifikant i samtlige modeller. Før 1970 medførte et trin 'opad' - fra lavest til mellemst eller derfra til højst - fem gange større sandsynlighed for at opnå en lederpost. 1970-2001 var sandsynligheden tre gange større, dvs. fortsat markant større sandsynlighed, men dog mindre end før. Effekten var størst for de gamle partier på tværs af hele perioden (4,5 gange større), mens den for nye partier var godt halvt så stor (2,33).

Opgørelsen viser, at andre faktorer også har betydning for at nå frem til ledende politiske

positioner i Danmark på forskellige tidspunkter. Det gælder således baggrund i interesseorganisation eller lang uddannelse før 1970, mens det har positiv effekt at være kvinde for at opnå lederskab i nye partier. En række andre variable tyder ikke på at have større betydning, men ligger uden for emnet for denne artikels undersøgelse af anciennitets betydning. Mht. alder findes der en negativ effekt i de gamle partier, som skal sammenholdes med den høje positive effekt af anciennitet for samme gruppe partier. Det tyder på, at særligt for de gamle partier findes den effekt, som blev observeret ovenfor, at effekten af lang anciennitet aftager ved høj alder.

Karrieren er kun delvist vendt på hovedet

Anciennitet har fortsat stor betydning for, om folketingsmedlemmer opnår lederposter enten som medlemmer af deres partigrupper ledelse eller som ministre. Betydningen af anciennitet må i dag overvejende tilskrives de relevante ressourcer, et folketingsmedlem opbygger over tid, og langt mindre at anciennitet tilskrives selvstændig værdi. Det fremgik i artiklen af, at før 1970, hvor partierne endnu havde præg af massepartier, belønnede de loyalitet, sådan at stigende anciennitet vedblev med at forøge chancen for at opnå en ledende post, også efter ganske mange år i Folketinget. Det har ikke været tilfældet efter 1970, hvor samme sandsynlighed efter mere end 15-20 års anciennitet begynder at falde. Ressourcer opnået via anciennitet kan da ikke længere kompensere for ulemper associeret med stigende alder. Sammenhængen mellem anciennitet og sandsynligheden for at opnå politisk lederskab – som i denne artikel er målt ikke kun som absolut tid, men også som relativ inden for hver partigruppe - er gået fra at være lineær til at blive kurvelinær. Før 1970 var det sjældent, at nogen med lav eller sågar mellemlang anciennitet opnåede ledende poster, mens det efter 1970 er forekommet hyppigere. Modsat artiklens teoretiske forventning skete der dog ingen skærpelse af denne udvikling over de seneste

par årtier, selvom der nu er flere yngre med mellemlang anciennitet på lederposter. Ligeledes synes anciennitet siden 2000 at have fået markant større betydning for at opnå lederposter blandt de nye partier sammenlignet med de nye partier i 1970'erne og frem til 1990'erne. Det kan være udtryk for, at flere af de nye partier i 1970'erne opstillede kandidater uden parlamentarisk erfaring (jf. Foverskov 1979), mens de nye partier nu fremstår mere topstyrede, hvor partiets stiftere med fortid og anciennitet fra andre partier fortsat sidder som ledere.

Folketingets nestor, Bertel Haarder, har ifølge artiklens resultater fået ret i, at lang erfaring i nutidig dansk politik modvirkes af alder, hvilket især gælder for et gammelt parti som Venstre. Denne udvikling har været i gang længe. Dog er det først på det allerseneste, at mange meget unge politikere er nået frem til de ledende politiske rækker, hvor det ser ud til, at det – ud over erfaring – i stigende grad er blevet en fordel at være ung. Hvilke demokratiske implikationer har det? Formentlig udgjorde det førhen en ulempe, at dygtige unge politikere skulle vente længe for at nå frem. Omvendt undergraver ungdomsdyrkelse tilskyndelsen for dygtige, men midaldrende politikere til at opbygge parlamentariske karrierer, når udsigten til avancement hurtigt forsvinder. Der er på den baggrund brug for yderligere studier af parlamentariske karrieremønstre og deres betydning for folketingsmedlemmers aktivitetsniveau.

Litteratur

- Bille, Lars (1997), *Politiske partier i forandring*, Odense: Odense Universitetsforlag.
- Bille, Lars (2000), »A power centre in Danish politics« i Knut Heidar og Ruud Koole, red., *Parliamentary Party Groups in European Democracies*, London: Routledge, pp. 130-44.
- Christiansen, Flemming Juul (2005), »Aftaler på tværs af sektorer i Folketinget«, *Politica*, 37(4): 423-39.
- Cowley, Philip (2012), »Arise, Novice Leader! The

Continuing Rise of the Career Politician in Britain«, *Politics*, 32(1): 31-8.

Folketinget efter valget. Diverse år.

Foverskov, Peter (1979), »Den politiske rekrutteringsproces omkring folketingsvalget i 1973« i Mogens N. Pedersen, red., *Dansk politik i 1970'erne. Studier og arbejdsrapporter*, København: Samfundsvidenskabeligt Forlag, pp. 206-22.

Hagevi, Magnus (2000), »Nordic Light on Committee Assignments« i Peter Esaiasson og Knut Heidar, red., *Beyond Westminster and Congress: The Nordic Experience*, Colombia: Ohio State University Press, pp. 237-61.

Hansen, Martin E. (2010), »Committee Assignment in the Danish Folketing«, *Scandinavian Political Studies*, 33(4): 381-401.

Hansen, Martin E., Robert Klemmensen, Sara B. Hobolt og Hanna Bäck (2013), »Portfolio Saliency and Ministerial Turnover: Dynamics in Scandinavian Postwar Cabinets«, *Scandinavian Political Studies*, 36(3): 227-48.

Jensen, Henrik (1995), *Arenaer eller aktører? En analyse af Folketingets stående udvalg*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Jensen, Henrik (2002), *Partigrupperne i Folketinget*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Jensen, Henrik (2014), *Finansudvalget. Bag lukkede døre*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Karvonen, Lauri (2010), *The personalisation of politics. A study of parliamentary democracies*, Colchester: ECPR Press.

Kjær, Ulrik (2010), »The Depth of Parliamentary Elite Circulation: Long-Term Trends and Critical Elections in Denmark«, *Comparative Sociology*, 10(6): 873-86.

Kjær, Ulrik og Mogens N. Pedersen (2004), *De danske folketingsmedlemmer. En parlamentarisk elite og den rekruttering, cirkulation og transformation 1849-2001*, Århus: Aarhus Universitetsforlag/Magtudredningen.

Kragh, Julie (2016), »Tidligere minister opgav top-post – for ingenting: Jeg er blevet snydt af Fogh«, *BT* (2. december 2016).

Lilleker, Darren G., Jens Tenschler og Václav Štěrba (2015), »Towards Hypermedia Campaigning? Perceptions of New Media's Importance for Campaigning by Party Strategists in Comparative Perspective«, *Information, Communication & Society*, 18(7): 747-65.

Mattson, Ingvar og Kaare Strøm (1995), »Parliamen-

- tary Committees« i Herbert Döring, red., *Parliamentary and Majority Rule in Western Europe*, Frankfurt a. M.: Campus Verlag, pp. 249-307.
- Miquel, Gerard Padró I og James M. Snyder Jr. (2006), »Legislative Effectiveness and Legislative Careers«, *Legislative Studies Quarterly*, 31(3): 347-81.
- Mortensen, Hans (2005), *De fantastiske fire*, København: Gyldendal.
- O'Brien, Diane Z. (2015), »Rising to the Top: Gender, Political Performance, and Party Leadership in Parliamentary Democracies«, *American Journal of Political Science*, 59(4): 1022-39.
- Pedersen, Helene H. (2010), *Partiers interne organisering og parlamentariske adfærd*, Århus: Politica.
- Pedersen, Mogens N. (1976), *Political Development and Elite Transformation in Denmark*, Beverly Hills: Sage.
- Polsby, Nelson W. (1968), »The institutionalization of the US House of Representatives.« *American Political Science Review*, 62(1): 144-68.
- Polsby, Nelson W., Miriam Gallagher og Barry Spencer Rundquist (1969), »The Growth of the Seniority System in the U.S. House of Representatives«, *American Political Science Review*, 63(3): 787-807.
- Scarrow, Susan E. (1997), »Political Career Paths and the European Parliament«, *Legislative Studies Quarterly*, 22(2): 253-63.
- Schickler, Eric (2001), *Disjointed Pluralism: Institutional Innovation and the Development of the US Congress*, Princeton: Princeton University Press.
- Uslaner, Eric M. og Thomas Zittel (2006), »Comparative Legislative Behavior« i Rod A.W. Rhodes, Sara Binder og Bert Rockman (red.) *The Oxford Handbook of Political Institutions*, Oxford: Oxford University Press, pp. 455-73.
- Worre, Torben (1970), »Partigrupperne i Folketinget. Et magtcentrum i dansk politik«, *Økonomi og Politik*, 44(2), 143-88.